

УДК 82.0.+ 821.161.2

Оксана САВЕНКО

КОНОТАЦІЯ РІЗДВЯНОЇ ТЕМИ У ТВОРЧОСТІ О. ОЛЬЖИЧА

У статті означено різдвяну тему у публіцистиці О. Ольжича. Ця тема пронизує і всю його поетичну творчість, реалізуючись в ідеї становлення незалежної та процвітаючої держави. Наскрізно через вірші О. Ольжича проходить мотив віри – і це віра у народження нової України.

Ключові слова: поезія, різдвяна тема, відродження, віра.

У творчій спадщині О. Ольжича наявний невеликий публіцистичний доробок (одинадцять коротких статей), серед яких є «Різдвяна відозва», написана 1943 року (видана 1946 року у журналі «Будьте» в Мюнхені).

Можна припустити, що ця стаття написана на Різдво Христове – 7 січня 1943 року (під нею проставлений лише рік створення), тому в ній звучить різдвяна тема, яка закарбована у перших же рядках, де ключовими словами є *віра* та *висока* ідея. Надихнувшись Різдом, О. Ольжич наповнив різдвяну тему змістом, який засвідчив віру, сподівання та історичний досвід самого автора, котрий образ Різдва розумів не тільки як важливу та урочисту дату у церковному календарі християн, а й як символ народження чогось нового і світлого.

О. Ольжич заговорив про віру, правду та високу ідею у час, коли в розпалі була друга світова війна. Він називає цей час «найчорнішою добою», коли муки і страждання впали на голови і долі багатьох людей, зокрема й українців. Але саме «віра у велику чисту правду, ясне світло високої ідеї тримає горі людські душі, не даючи їм упасти в безодню розпуки і тліну»¹.

Поет знає, що в історії України не раз поставали «чорні часи», коли вирішувалася її історична доля, однак віра і животворна сила переборювали найприкріші обставини: «Ця струнка нова віра і віра в післанництво своєї землі надихнула українських князів, що молилися, щоб Бог дав їм за християн і за Руську землю голови свої покласти і бути причисленими до мучеників»². Безперечно, О. Ольжич мав на увазі добу Київської Русі, яка в суперництві із могутньою імперією Візантією боролася за власну незалежність. Прийнявши християнство, Руська земля ніби заново народилася і пережила історичне піднесення, зокрема і в культурі та літературі, зміцнилася і утвердилася серед інших європейських держав. Це був період, коли Київська Русь почувалася

¹ Ольжич Олег. Цитаделя духа / Впорядкування, передне слово й примітки Миколи Неврлого. – Братислава, Пряшів, Лондон, 1991. – С. 184.

² Там само, с. 185.

незалежною, хоч подальший історичний сюжет склався так, що під натиском монгол і татар та через внутрішній розбрат вона розпалася, втрапивши у підневільний полон сусідніх імперій.

З Різдом-Відродженням пов'язує О. Ольжич козацьку добу, коли був очевидним історичний шанс відродити незалежну Україну: «Це ж вона, права віра, кріпила кремезне низове лицарство і дала йому силу стати на проїзді з найміцнішою Оттоманською імперією і разити її у саме серце над звирваними водами Босфору. Віра предків і віра в українську правду надихнула Зиновія-Богдана і підняла року Божого 1648 на Польщу буруну Хмельниччини»³.

До тих, хто будив націю до боротьби за незалежність та соціальну справедливість, О. Ольжич відносить Шевченка, наділеного тією ж «великою вірою», яка допомогла Великому Кобзарю «збудити увесь приспаний український народ до новго життя». Йдеться про визначну роль Шевченка, творчість якого сприяла консолідації та прозрінню української нації, а його сміливі пророцтва видавалися О. Ольжичу актуальними у час «найчорнішої доби».

Новий історичний шанс стати самостійною нацією О. Ольжич вбачав у подіях 1917 – 1921 рр., коли активізувався національно-визвольний рух українців, виникла Українська Народна Республіка, з'явилися нові лицарі української справи. Поет згадує лише Базар (Житомирщина) як один із кульмінаційних моментів у визвольній боротьбі українців проти більшовиків, але саме приклад Базару, вважає він, «зродив усю сучасну українську визвольну боротьбу».

Згадавши ключові події та явища в історії України, О. Ольжич обґрунтовує живучість віри українців у те, що вони зрештою стануть вільними і незалежними, будуть жити у вільній державі. Він переконаний, що його сучасники є спадкоємцями героїчної традиції свого народу: «Чуємо в собі присутність великої і чинної віри. Бачили й бачимо чини наших друзів, що не вагаються в ім'я її наразити і покласти своє життя»⁴.

Далі поет зачіпає тему жертвовності заради світлої віри і високої мети: «Жива віра, віра, що не спиняється перед жертвами, – та, яка перемагає» [1, 185]. Так різдвяна тема трансформується у тему жертви і воскресіння Ісуса Христа, бо «не покидає нас певність нашого остаточного триумфу». Автор «Різвяної відозви» розуміє, що боротьба за вільне майбутнє України потребувала і потребує жертв. Але вони не марні, бо прокладають шлях до свободи, сповнюють діяння людей високою духовністю та героїзмом. «Там втрат не буває, де жертва – / здобутий в огні бастион!», як стверджував поет у збірці «Вежі» (1940). Ця жертвовність пояснюється «хотінням бути», як про це пише в іншій статті О. Ольжич: «Хотіння бути, високого напруження воля до національного самоствердження – забарвлює ціле світовідчуження українця»⁵.

Різдвяна тема знайшла своєрідне відображення і в поезії О. Ольжича. У циклі віршів «Городок 1932» він передає очікування змін у тривалій боротьбі українців за вільну Україну, і це очікування подібне до очікування Різдва:

Слова, що прості і суворі,
Як величність того Різдва,
Що на у горінні, не в горі,

³ Там само, с. 185.

⁴ Там само, с. 185.

⁵ Там само, с. 185.

Порвало і ще порива⁶.

Ці рядки написані у Празі 1933 року, коли в Україні панував голодомор, вмирали люди у «найчорнішу добу», про що міг знати поет. Але в цю сувору годину він вірить у краще майбутнє своєї вітчизни, мріє про «цитаделю духу», яку зцементують «десятки літ боротьби», сподівається на відродження України.

Віра у це опирається на історичний досвід, на впевненість у тому, що українці, загартовані і столітніх битвах, зуміють відродити свободу на рідній землі. Так виникають знамениті, сповнені історичного оптимізму рядки із циклу віршів «Незаномому воякові»:

Держава не твориться в будучині,
Держава будується нині.
Це люди, на сталь перекуті в огні,
Це люди, як брили камінні⁷.

Наблизити Різдво України здатні люди сильні і мужні, непохитні у боротьбі за українські ідеали. Тому в цьому ж циклі згадуються Корсунь, Конотоп, Базар, де відбулися знаменні битви за самостійність України, і на ці битви «незнаних вояків» поставила Нація («О, Націє дужа і вічна, як Бог»).

У вірші «Пророк» (збірка «Підзамча», яка надрукована після смерті поета, у 1946 році) асоціативно зринає образ Ісуса Христа, який напрозорив Царство Небесне тим, хто скине важкі брили гріха, звільнить душу від чорноти і стане праведником, одержить од світу свободу і затишок, а душа розквітне благими намірами і думками. О. Ольжич малює не Царство Небесне, а звичайний «селянський рай»: «голубіє земля, оповита прозорим серпанком», «поверта по шляху селянин легкою гарбою», «над криницями дзвонить вода і сміх», «білені стіни оці і затишне подвір'я» тощо. Це, скоріше за все, вимріяний світ, у якому добре і радісно жити, однак існує й інший світ: «Тупіт зморених ніг в клубовинні червоного пилу. / Велелюдні торжища, палаци і храми, / Отяжілі жерці, вояки, і юрба, і каміння»⁸.

Реальна дійсність українського буття жорстока, автор говорить про «обгоріле серце», яке «прагне солодкого чуда», тобто народження чогось нового і щасливого, прагне народження нової України.

Наскрізно через вірші О. Ольжича проходить мотив віри – і це віра у народження нової України: «Вік героїв величний надходить». Іх, «твердих і непоборних», кличе поет: «Дорогі до безтями! Прийдіть!»⁹.

Шлях до свободи і незалежності уявлявся поетові у вигляді межі, схибити з якої (ліворуч або праворуч) означатиме загибель. Тому тільки дві властивості душі українця здатні утримати на цій межі і простувати вперед: «Одвага, коли ти запрагнув. Віра»¹⁰. Одвага і віра, на думку поета, зможуть наблизити Різдво України.

Раз по раз поетичні рефлексії ведуть О. Ольжича до історичної пам'яті, до осмислення шляху рідного народу до волі:

Довго бо йшли ми крізь доли і гори, і кручі;
Світ не радів нам, упертим, бундючним і злим,
Лінії завжди ламались суворо й рішуче,

⁶ Там само, с. 76.

⁷ Там само, с. 85.

⁸ Там само, с. 111.

⁹ Там само, с. 120.

¹⁰ Там само, с. 139.

Барви навколо лягали камінням важким¹¹.

(«Легко і ясно лежати»)

Тяжке ярмо колоніальної залежності асоціюється у поета із сірою осінню та непривітною зимою, але – знову ж таки! – рятує віра: «Тужно ждатиму тривожної весни», де весна символізує відродження, а епітет «тривожна» налаштовує на те, що ця весна прийде не відразу і через багато перешкод, через мужнє терпіння кожного з нас.

Різдвяна тема у поетичній та публіцистичній творчості О. Ольжича тісно переплетена з очікуванням народження нової України – вільної, самостійної, щасливої. Поет використовує християнський архетип Різдва для означення майбутнього рідної землі. Віра і надія естетизуються у цьому контексті як органічна, невід’ємна передумова Різдва України, що так пристрасно і поетично вимріявав О. Ольжич.

Савенко Оксана.

Конотація рождественской темы в творчестве О.Ольжича.

В статье обозначена рождественская тема в публицистике О.Ольжича. Эта тема пронизывает и все его поэтическое творчество, реализуясь в идеи становления независимого и процветающего государства. Доминирует в стихах О. Ольжича мотив веры – и это вера в рождение новой Украины.

Ключевые слова: поэзия, рождественская тема, возрождение, вера.

Savenko Oksana

The connotation of Christmas theme in the works of O. Olzhych

The article deals with the Christmas theme in publicism O. Olzhych. This theme permeates all his poetic creativity, realizing in the idea of an independent and prosperous state. Through the poems of O. Olzhych, the motive of faith comes – and this is the belief in the birth of a new Ukraine.

Remembering the key events and events in the history of Ukraine, O. Olzhych substantiates the vitality of the Ukrainian faith that they will eventually become free and independent, will live in a free state. The poet touches on the theme of sacrifice for the sake of the bright faith and high purpose. So the Christmas theme is transformed into the theme of the sacrifice and resurrection of Jesus Christ. O. Olzhych understands that the struggle for the free future of Ukraine needed and needs victims.

The path to freedom and independence seemed to the poet in the form of a border, which would mean to perish from which death would mean. Therefore, only two properties of the soul of a Ukrainian are capable of holding on this limit and forging ahead: courage and faith. According to O. Olzhych, courage and faith will be able to bring Christmas closer to Ukraine.

Key words: poetry, Christmas theme, revival, faith.

Key words: poetry, Christmas theme, revival, faith.

---

¹¹ Там само, с. 155.